

הרב יהושע זן-דייק
רב היישוב רמת מגשימים

תפילה למותו של פצוע מלחמה שנפצע אנושות בראשו

שאלה

בס"ד י' בטבת תשע"ז.

פצוע מלחמה שנפצע בראשו באופן אנוש, ולפי דברי הרופאים בדרך הטבע אין מזור לרפואתו והוא מוגדר כ'צמח' - האם מותר להתפלל שימות, ובכך ייגמלו הוא ומשפחתו מייסורי גוף ונפש, ואשתו תותר מחבלי עגינותה; או שאין רשות להתפלל על כך וה' יעשה הטוב בעיניו?

תשובה

.א.

תפילת אמתיה דרבי למותו

בגמ' נדרים (דף מ' ע"א) מובא: "כי אתא רב דימי אמר: כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות. מאי גרמא? אילימא כל המבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שימות, שימות סלקא דעתך? אלא, כל שאין מבקר חולה - אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות".

וכתב הר"ן (שם ד"ה אין מבקש עליו רחמים): "נראה בעיני דהכי קאמר, פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות, כגון שמצטער החולה בחליו הרבה ואי אפשר לו שיחיה, כדאמרין בפרק הנושא (כתובות ק"ד) דכיון דחזי אמתיה דרבי דעל כמה זימנין לבית הכסא ואנח תפילין וקא מצטער, אמרה יהי רצון שיכופו העליונים את התחתונים, כלומר דלימות. ומש"ה קאמר דהמבקר חולה מועילו

האוצר ◆ גיליון י"ח

תפילה למותו של פצוע מלחמה שנפצע אנושות בראשו קעא

בתפילתו אפי' לחיות, מפני שהיא תפילה יותר מועלת, ומי שאינו מבקרו אין צריך לומר שאינו מועילו לחיות אלא אפי' היכא דאיכא ליה הנאה במיתה אפי' אותה זוטרתי אינו מהנהו".

מקורו של הר"ן הוא מהגמ' כתובות (דף ק"ד ע"א), בה מתואר יום מיתתו של רבינו הקדוש, שחכמים גזרו תענית והתפללו לרפואתו, וכשראתה האמה המתגוררת בביתו של רבי את ייסוריו בהליכתו לבית הכסא וכו' התפללה על מותו ואמרה: "יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים". אולם, חכמים המשיכו להתפלל לרפואתו ותפילתם גברה. לכן, כדי לגרום לחכמים להפסיק להתפלל עלתה לגג וזרקה ממנו לארץ כד חרס, ומהבהלה פסקו לרגע חכמים מתפילתם, ואז נח נפשיה דרבי. ממעשה אותה אמה למד הר"ן הלכה למעשה, שכשאדם סובל מייסורים קשים מותר להתפלל עליו שימות וייגמל מייסוריו.

אלא שדברי הר"ן קשים: מדוע הוא מביא ראיה מאמתיה דרבי שצריך להתפלל על מותו של חולה סופני, הרי חכמים המשיכו להתפלל עליו שיחיה, ומדוע מעשה אמתיה דבי רבי עדיף על מעשה חכמים?

וכן הקשה הצי"א (חלק ה' רמת רחל סי' ה'): "וא"כ מרבנן ראייה להיפך שגם כשהחולה מתפתל בייסורים נוראים ואין תקנה לרפואה בדרך הטבע בכל זאת אין להפסיק מלבקש על החולה רחמי שמים אשר לא יפלא ממנו דבר, ומכ"ש שאסור להתפלל בלהיפוך שימות... וא"כ מאי חזית דסמכית על מה שעשתה אמתיה דרבי, סמכית על מה שעשו רבנן".

הצי"א כותב שמשום כך לא הובאו דברי הר"ן בטור ובשו"ע ובנו"כ, משום שזה פירוש מחודש ודעת יחיד בסוגיית הגמ' בנדרים שם, ושאר הראשונים חלוקים על פירוש הר"ן.

אולם, הצי"א בעצמו הסתפק בדבר, והעלה אפשרות לפיה חכמים לא חלקו על אותה שפחה - "אם לא שנאמר ש'אלה ואלה דברי אלוקים חיים', והיינו דאחרים שאינם תלמידי החולה מותר להם להתפלל במצב קריטי כזה שימות, דומיא מה שעשתה אמתיה דרבי. ותלמידי החולה, וה"ה בדומה לזה בני החולה המצווים בכיבודו, עליהם להמשיך בבקשת רחמים דומיא מה שעשו רבנן דלא הוו שתקי מליבעי רחמי".

האוצר ♦ גיליון י"ח

ואכן מצאתי חילוק בין קרובי החולה לבין אנשים אחרים בשו"ת חקקי לב לגר"ח פלאג'י (חלק א' יו"ד סי' נ') שנשאל בת"ח שאשתו חלתה חולי ארוך זמן רב, ולמעלה מעשרים שנה שמדוכאת בייסורין, שנתכווצו אבריה ידיה ורגליה, ה' ירחם, והיא כלואה בתוך ביתה, ויש לה מכאובים רבים, והרופאים נתייאשו והאשה מבקשת שיתפללו עליה שתמות, והשיב הגר"ח פלאג'י: "נלע"ד דבכגון דא דנ"ד לעשות פשר דבר... נראה דאפילו הכי לגבי בעלה ובניה וקרוביה לא יעשו שום בקשה ותפלה שתמות אם (אך גם) לא יעשו תפלה ובקשה עליה כדי שתחיה אלא יהיו בשב ואל תעשה... איכא (חשש) משום שיאמרו ויחושו ח"ו אחד מני אלף לחששא רחוקה שיבקשו לקרב מיתתה כדי להינצל ממנה ומטירחא דידה והו"ל כענין נוגעים בדבר. ובפרט לבעלה שמא ח"ו יהיה מקום לחוש שרוצה במיתתה להנאתו... ומה גם כי אינו שורת דרך ארץ ורחמנות על שאר-בשרו הגם כי הוא עושה לרחם עליה הרי איכא צד לאידך גיסא... ואולם אחרים שהם זרים ואין להם שום חששא מכל החששות האמורות אם יהיו מתפללים עליה כדי שתמות ותנוח נפשה הרשות בידם והכל לשם שמים ובוחרן לב וכליות אלוקים צדיק. וכבר אמרו רז"ל כל דבר המסור ללב נאמר ויראת מאלוקיך", עכ"ל.

אמנם, שלא כדברי הצי"א, הגר"ח פלאג'י אינו תולה את החילוק בין המצווים בכיבודו לאלו שאינם מצווים בכיבודו, אלא בין קרובי משפחתו לאלו שאינם קרובים. את חילוקו הוא תולה בחשש שמא מחמת ייחולם למיתתו יתשללו בני המשפחה ברפואתו. לפ"ז תלמידיו, החייבים בכבודו אך ההתעסקות ברפואתו אינה מוטלת על כתפיהם, מותרים להתפלל על מותו.

ואף שחילוקו של החקקי-לב קשה, שהרי אמתא דבי רבי הייתה קרובה (בלבה) למשפחתו של רבי, ואעפ"כ התפללה עליו שימות ויגמל מיסוריו, וא"כ משמע שאף קרובים יכולים להתפלל, מ"מ יישב זאת החקקי לב וכתב: "ומאמתיה דרבי יש לחלק ולישב, שאם אמרו אנחנו כחמורים ולא כחמורו של רפ"י, בודאי בפה מלא י"ל דאין אנחנו כאמתיה דרבי", כלומר, מכיוון שיסוד האיסור להתפלל על המוות הוא מחשש התרשלות, צדיקים שהם בדרגה גבוהה, כאמתיה דרבי, אינם חשודים על כך. אך אנחנו, שאיננו בדרגתה, איננו יכולים להורות בזה היתר לקרובי המשפחה. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רנ"ג) "אי לאו דמסתפינא

תפילה למותו של פצוע מלחמה שנפצע אנושות בראשו קעג

אמינא התם שאני דאמתיה דרבי היתה אשה גבוהה מאד בנפש וידעה שבשמיים מבקשים לרבי כדאמרה עליונים מבקשים לרבי", והוסיף עוד שאף רבי שונה משאר אנשים ד"שאני רבי משאר כל החיים דהא כתב בספר חסידים סי' תתשכ"ז והובא בגיליון הש"ס להגרעק"א כתובות ק"ג ע"א שבצדיקים כרבי לא נאמר כיוון שמת נעשה חפשי מן המצוות כי צדיקים חיים ממש אפילו לפטור את המחוייב במצוות, וכתב כן להלכה, א"כ אין להוכיח מרבי על שאר חולים אחרים".

וכן כתב האג"מ (ח"מ ח"ב סי' ע"ד אות ד') שרק "לאינשי כר' חנינא בן דוסא וכדומה, שתפילתן מקובלת, יעשו כפסק הר"ן. שאם אין תפילתו מקובלת ידוע להו שאי אפשר לו שוב לחיות, שאז צריכין אלו אינשי להתפלל כשיש להחולה יסורין למיתה כדכתב הר"ן שפעמים צריך להתפלל שימות כשהוא טוב להחולה... שלאנשי דורותינו לא שייך זה אפילו לגדולי תורה אלא אולי ליחידים שלא ידוע לנו מהם".

דבריו אלו סותרים קצת לדבריו (שם סי' ע"ג אות א') שכתב על הגמ' בכתובות (שם) "ונקט זה הגמ' לאשמועינן שאיכא לפעמים שצריך להתפלל על האדם כשמצטער ואין מועילין מיני רפואות לרפואתו והתפילות שיתרפא לא נתקבלו, שצריך להתפלל עליו שימות, כי אמתיה דרבי היתה חכמה בדיני התורה והיו למדין ממנה רבנן לפעמים". עיי"ש, וא"כ משמע שכל אדם ג"כ יכול ללמוד ממנה הלכה למעשה. ואולי ניתן ליישב, דהתם מסיק רק לגבי נתינת סמי רפואה למתיסר שאין מזור לרפואתו, ודבר זה למד מאמתיה דרבי שאין חובה להשתדל ברפואתו, אך לגבי תפילה הסתייג האג"מ, ופסק כן רק לגדולי תורה יחידים, ודו"ק. ועדיין דבריו קשים להבנה, דאם אכן לא התיר הר"ן תפילה זו אלא לנביאים ולחכמים, א"כ היה לו לפרש דבריו כלפי מה הדברים אמורים, ומדלא פירש נראה דלא חילק בדבר. וצ"ע.

ב.

הפוסקים שפסקו כהר"ן

ואף שכתב הצי"א שהרמב"ם, הטור, השו"ע והנו"כ לא הביאו את דברי הר"ן להלכה, ולכן הסיק שכנראה הם דחו דבריו להלכה, אעפ"כ רבים מהפוסקים

האוצר ♦ גיליון י"ח

האחרונים פסקו כן הלכה למעשה אף להמון, וכפי שכתב הגר"ח פלאג'י בחקקי לב, וכן פסק בפתח הדביר (ח"ג דף קל"ד ע"ג) לרבי חיים בנימין פונטרמולי זצ"ל, עפ"י ראיה מהילקו"ש (פרשת עקב סי' תתע"א), וכן הובאו דברי הר"ן בתפארת ישראל על המשניות (פרק ח' ממסכת יומא משנה ז' בבוועז שם). וכן כתב בספר כל בו על הלכות אבלות (פרק א' סי' א') וכן בספר שבט מיהודה למהר"י עייאש (סימן של"ט) וכן מובא בספר לשון חכמים לבעל הבן איש חי (סי' מ"ה), שעשו עשרה חכמים תיקון לאשה זקנה מתייסרת כדי שתצא נשמתה, וכן פסק בעל ערוה"ש (יו"ד סי' של"ה ס"ג) "דלפעמים יש לבקש רחמים שימות כגון שיש לו יסורים הרבה בחליו ואי אפשר לו שיחיה כמעשה דרבי בפי' הנושא". וכן פסק הגרש"ז אורבך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' צ"א אות כ"ד) שפעמים מצד ההלכה מצווה לבקש עליו רחמים שימות, כדברי הר"ן.

וכן כתב בתפארת יעקב (על משניות יומא שם) שכשם שהוא בעצמו מותר לו להתפלל ליקח את נפשו ממנו, כדמצינו גבי אליהו ויונה, כך גם לחברו מותר לבקש עליו, עיי"ש ראיותיו. וכן משמע בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רנ"ג) שלמעשה נטה לדעת הר"ן ושם בח"י (סי' רצ"ב) כתב: "ולדחות לגמרי דברי הר"ן אין בכוחנו". אלא שבסופו הסתייג וכתב "דאין דבר זה נמסר לכל אדם דמי יודע בכו"כ מקרים אם באמת כבר הזמן שלא להתפלל, ולהכי לא מביאים זה הפוסקים בפירוש". עיי"ש.

ג.

מדוע מעשה האמה עדיף על מעשה חכמים?

אלא דעדיין עלינו ליישב את התמיהה על שיטת הר"ן - מדוע אם כן המשיכו חכמים להתפלל על רבי שיחיה, ומאי חזית לסמוך על אמתיה דרבי, בניגוד לדעת חכמים?

וראיתי ביאור נפלא לדבר מאת מרן הראי"ה קוק זצ"ל בספרו מדבר שור (עמ' של"ג). ואלו דבריו:

"אמנם יובן שיש ב' מיני תועליות הנמשכות בעולם מת"ח, ולעומתן שתים הנה קוראותנו בהעדרם מאתנו. האחת היא הפעולה המורגשת של תורה, שהם מאירים

תפילה למותו של פצוע מלחמה שנפצע אנושות בראשו

קעה

עיני חכמים, ומדריכים לדרך הישר ע"י אור תורתם לדעת מה יעשה ישראל. והשנית, אפי' זולת פעולתם שפועלים בפועל וגלוי, הסגולה הדבקה בהם מקדושה האלוקית ע"י אור התורה, דבר זה הוא לנו לחומה ומגן בעדנו, ודבר זה הוא מצד סגולת התורה וקדושתה הנפלאה... ואפילו זולת הלימוד וההוראה לרבים פועלת קדושת התורה להגין בעד הכלל ולהרים קרן עם ד'. והאומר 'מאי אהנו לן רבנן' חשיב אפיקורס ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה (סנהדרין צ"ט ע"ב), אפי' כשאנו רואה מה שעושים בפועל מ"מ האמונה האמיתית היא שקדושת תוה"ק פועלת להוסיף אורה וברכה וקדושה וזכות בכל המקום, וכמ"ש 'ונשאתי לכל המקום בעבורם' (בראשית י"ח כ"ו).

והנה רוב המון האנשים אינם מכירים כ"כ ענין סגולת התורה מצד עצמה, רק בראותם פעולותיה. וזהו רמוז ג"כ בדברי הפסוק: 'וללוי אמר וגו' יורו משפטך ליעקב, ותורתך לישראל, ישימו קטורה באפל וכליל על מזבחך'. (דברים לג ח'-י') היינו, שיש טובה גלוי' המגיעה מת"ח שכל הכלל משיג אותה, וזהו 'משפטך ליעקב'. אך מצד הסגולה שדבקה בהם ממילא מתוספות חכמה ויראה בעולם, וכעין דחו"ל בזה"ק שע"י פטירת הרשב"י ננעלו שערים דחוכמתא וכדאי' באריכות מחלומו דרבי יהודה (זהר ויחי רי"ז), וזהו "לישראל" גדולי המעלה. והוא מכוון ממש נגד העבודות. שקטורת היא דבר שבחשאי כדחו"ל בזבחים דמש"ה מכפר על לה"ר דצינעה, "יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי" (זבחים פ"ח ע"ב), ועולה היא על מזבח החיצון עבודה גלוי', 'ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך'. "ברך ד' חילו' (דברים לג' יא'), הרוחני הסגולי, 'ופעל ידיו תרצה'. מה שעושה בפועל ידים להיטיב ולהחזיק כח התורה הקדושה הכללית. ע"כ אמתא דבי רבי ידעה מכח פעולת רבי בעולם עד כמה גדלה, אבל לא יכלה להשיג ענין סגולתו העליונה והטובה המגיעה להדור כשהוא שוכן בו אפי' לפי שעה, כי כל הפורש ממנו כפורש מן החיים. (קידושין ס"ו ע"ב) וביאור 'כפורש מן החיים', כמו שאהבת החיים נטועה אהבה עצמית בכל חי, לא משום איזה טעם וענין כ"א אהבת חיים, ה"נ כל הפורש מת"ח גדול כפורש מהחיים אפי' לא יוכל לקבל ממנו תועלת מאיזו סבה. והנה כינוי 'נח נפשי' שמוזכר בדחו"ל על פטירתן של צדיקים, הוא מכוון נגד ענין הצדיקים ופעולותיהם שפועלים בעולם. ע"כ יהי' ההפרש שבהיות המכוון לבקש על חיי הצדיק רק מצד התועלת הנמשכת בפועלותיו לנו

האוצר ♦ גיליון י"ח

שמטיב אל הכלל ומרביץ תורה, אז אם יהי' ח"ו בעל יסורים וא"א כלל שיועיל בפעולותיו בפועל, הלא אין תכלית נמצאת לנו בפועלו' שלו, ולמה נבקש רחמים שיחי' ויצטער. ומצינו שלפעמים מצוה לבקש רחמים על מיתת החולה ל"ע כשהוא בעל יסורין גדול ואין תקוה כלל להחיותו. (גדרים מ' ע"א והר"ן שם) אבל מצד גודל הסגולה והאור שנמשך בעוה"ז ע"י חיי הצדיק עמנו, הרי אין ערך כלל לאותה הטובה הנמשכת מול צער ויסורין של הגוף. ע"כ ראוי לעולם לבקש רחמים אפי' על חיי שעה, כי כל שעה לא תסולא בכתם אופיר, כיון שיש בזה טובה של קדושה הרי 'יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז' (אבות פ"ד משנה י"ז), ואין להעריך כלל ערך הצער של הגוף נגד הטובה הנמשכת. ע"כ הזהירו החכמים השלמים הללו כשעמדו להתפלל על אריכות ימי חיי רבינו הקדוש, אף שידעו שדבר זה א"א כ"א על חיי שעה. אבל מידיעתם את סגולת הקדושה הנמשכת לכל העולם כולו מחיי הצדיק עלי אדמות, וראו שאם תהיה ההשקפה בהבקשה על הפעולה שפועל בדור בפועל ממש הלא יתשלו ידי המתפללים, ע"כ גזרו כגזירת עירין שלא יאמר 'נח נפשיה דרבי'... רק העיקר להתפלל בעד סגולת הקדושה הדבקה בנו ע"י חיותו של רבי עמנו, כי כח הסגולה גדול יותר מאד מכח הפעולות הנגלות.

אך אמתה דבי רבי חשבה שעיקר התפילה הוא בעבור הפעולות והרבצת התורה, ע"כ כשראתה שהוא מצטער ואי אפשר לו כלל להשפיע מטובו ואין תקוה כלל כי אם לחיי שעה... ע"כ אמרה ע"י שראתה חוזק חוליו וצערו 'יה"ר שיכופו עליונים את התחתונים". עכ"ל.

ולפי דברי מרן הרב קושייתנו מיושבת, דאכן צדק הר"ן, שמאמתיה דבי רבי יש ללמוד להתפלל על אדם הסובל יסורים ואין מזור לרפואתו, שהשי"ת ימיתהו ויגמלהו מיסוריו, ורק ברבינו הקדוש צדקו רבנן שאין להתפלל עליו, שהוא מרוב קדושתו מגן על הדור כולו, והאור שממשיך על הדור והטובה הנמשכת ממנו גדלה על הצער והיסורין של הגוף. וא"כ, במקרה של רבי, צדקו רבנן שהמשיכו להתפלל עליו שיחיה למרות יסוריו, אך במקרה רגיל, צודקת אמתיה דבי רבי, שיש להתפלל על חולה הסובל מיסורים ואין רפואה למכתו שימות ויגמל מיסוריו.

תפילה למותו של פצוע מלחמה שנפצע אנושות בראשו

קעז

ויוצא מדברי מרן הרב נ"מ מעשית להלכה, דבחסיד וצדיק מגדולי הדור, אף אם סובל הוא, אין להתפלל שימות כי כל רגע משפיע חיות לעוה"ז (ואכן דרשת מרן הרב נאמרה כהספד על רבי ישראל סלנטר זצ"ל, מגדולי הדור הקודם, שלפני פטירתו סבל ייסורים קשים במשך זמן ממושך). אך על אדם רגיל הסובל ואין לו רפואה "מצווה לבקש רחמים על מיתת החולה ל"ע כשהוא בעל יסורין גדול ואין תקוה כלל להחיותו" (שם).

ד.

ראיות נוספות לשיטת הר"ן

יש ראייה נוספות לדברי הר"ן מהגמ' ב"מ (דף פ"ד ע"א), שם מסופר על צערו של רבי יוחנן כשמת ריש לקיש, ועל כך שניסו חכמים ליישב דעתו ולא הצליחו, ומובא שהיה צועק רבי יוחנן עד שנטלה דעתו ממנו "ובעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה". ומשמע שביקשו חכמים רחמים עליו בתפילה שימות, והתקבלה תפילתם.

ובשו"ת שבה"ל (ח"ח סי' רנ"ג) הקשה בשם בעל דובב מישרים מדוע לא הביא הר"ן ראייה מרבנן, שהתפללו על רבי יוחנן שימות מפני צערו. ותירץ שבה"ל: "דשאני נשתטה באדם גדול כר' יוחנן, ועוד דנפטר ממצוות". ואע"ג דמחללים שבת גם על שוטה מסוכן, אך אינו דומה "דהתם ר' יוחנן דכל התורה נתפרשה על ידו ניחא ליה בעצמו דלימות ולא יחיה כשוטה ח"ו בעוה"ז, והרי זה דומה ממש לאמרם תענית כ"ג ע"א דהתפלל חוני המעגל רחמים על עצמו שימות מטעם או חברותה או מיתותה, וק"ו שלא לעשות שוטה" ולכן מסיק שאין לדון מר' יוחנן על שאר מקרים, ולכן לא הביא הר"ן הוכחה מסיפור זה.

אך מ"מ לענייננו נראה דיש ראייה מהגמ' בב"מ הנ"ל, למקרה של אדם גדול שנשתטה עד לכדי פטור מהמצוות, שיש מקום להתפלל למיתתו, אלא שזה מקרה חריג שאי אפשר ללמוד ממנו למקומות אחרים.

ונראה לומר שבמקרה של פגיעה בגזע המוח, כשמדובר באדם שאינו מגיב כלל והוא חי ע"י מכונת הנשמה בלבד, והרי הוא כאבן שאין לה הופכים, נראה שכ"ש שניתן להתפלל במצב זה שייפטר מן העולם.

האוצר ◆ גיליון י"ח

זאת ועוד, שבט הלוי, שהתקשה לפסוק כהר"ן בכל מצב, כתב "ולדחות לגמרי דברי הר"ן אין בכוחנו, אבל הא ודאי משמע דאין דבר זה נמסר לכל אדם דמי יודע בכ"כ מקרים אם באמת כבר הזמן שלא להתפלל, ולהכי לא מביאים זה הפוסקים בפירוש". הרי מפורש בהדיא שהסיבה שלא כל הפוסקים הביאו את פסקו של הר"ן הוא משום שלא תמיד ידוע הדבר אם אין רפואה למכתו, והרפואה בעבר לא הייתה כ"כ מתקדמת, ובודאי שפעמים רבות לא ידעו את מצב החולה לאשורו, והיו מקרים של חולים הנראים במצב חסר תקנה שחזרו לעצמם ונתרפאו, ולכן חששו לזה הפוסקים.

אך כיום, שיש מכשור רפואי מתקדם, ויש מכשירי MRi שיודעים אם המוח נפגע והאם יש מזור בדרך הטבע לרפואתו, א"כ במצב כזה, כשאנו רואים בעזרת מיכשור רפואי שמוחו של הפצוע נפגע באופן בלתי הפיך, לכאורה בכה"ג יודו הפוסקים שיש לפסוק כדעת הר"ן.

ואדרבה, להתפלל לרפואתו במצב כזה, הרי זה להתפלל לנס על-טבעי, ובכה"ג מובא בירושלמי בתענית (פ"ג הלכה ב') דאין מתפללין על מעשה ניסים, וכן נפסק בשערי תשובה (או"ח סי' קפ"ז ס"ק ב') עיי"ש. וכך פסק הגרש"ז אורבך זצ"ל (הובא בנשמת אברהם יו"ד סי' של"ה ס"ק י"ב).

ה.

במקום עגינות

זאת ועוד, במקרה דנן מדובר על כך שלפצוע האנוש יש אשה וילדים, ואשתו הרי היא עגונה חיה, והיא וילדיה סובלים סבל רב, ובכה"ג מצינו בדברי פוסקי דורנו שהעתירו בתפילה שהחולה הסובל ימות ויפטר מן העולם. וכך כתב בשו"ת הראשון לציון, לרה"ר לישראל הגר"י יוסף (ח"א חלק אה"ע סי' כ"ה סוף ס"ק ד') וז"ל "וזכורני לפני קרוב לארבעים שנה, שאחד הגבירים הנכבדים בג'נבה פנה למרן אאמו"ר זיע"א בבקשה אודות אחד מפקידי הבנק שלו, שזה כארבע חמש שנים שוכב בלא הכרה כצמח, והרופאים נתיאשו מלרפאותו, ואשתו נשארה עגונה" והגאון בעל החזון עובדיה כינס עשרה תלמידי חכמים שיבואו לביה"ח בו מאושפז

תפילה למותו של פצוע מלחמה שנפצע אנושות בראשו

קעט

החולה ויתפללו סביב למיטתו סדר התפילה הנמצא בספר לשון חכמים להגרי"ח בעל הבן איש חי (סי' מ"ה) כדי שימות, ואף הגאון הגר"ע יוסף זצ"ל השתתף באותה תפילה, והתרגשות גדולה אחזה במתפללים שהתפללו ליד החולה שהיה אדם צעיר ומחוסר הכרה, ואכן לא עבר זמן והאיש נפטר לבית עולמו, וכך הותרה האשה מכבלי עגינותה" (הובא בחזון עובדיה אבלות ח"א עמ' פ"א ס"ק ו'). וא"כ דון מיניה ואוקמיה באתרין.

ו.

מסקנה

ולכן למסקנה לדינא, נראה שבמקרה דנן ל"ע, שמדובר באדם צעיר שנפגע במלחמה באורח אנוש בראשו, ומוחו נפגע באופן בלתי הפיך, ובדרך הטבע אין רפואה למכתו, יש לסמוך על הפוסקים שפסקו כהר"ן ולהתפלל עליו שימות במהרה וייגמלו מיסוריו הוא ומשפחתו, בהסתמך על היסודות דלקמן:

א. פוסקים רבים פסקו כהר"ן, וביניהם הגר"ח פלאגי בחקקי לב, פתח הדביר, תפארת ישראל, ערוה"ש, מרן הגראי"ה קוק זצ"ל והגרש"ז אורבך זצ"ל בשו"ת מנח"ש (ח"א סי' צ"א).

ב. בעל הצי"א הסתייג מלפסוק כן, בגלל קושייתו בהבנת הר"ן, שהרי רבנן המשיכו להתפלל על רבי שיחיה ומדוע פסק הר"ן כשיטת אמתיה דרבי. אך אנו תירצנו קושייה זו מתוך דברי מרן הראי"ה קוק זצ"ל, שרק על גדולי תורה ומאורי הדור יש לנהוג כרבנן דרבי, ולא בשאר אנשים. ובהתיישב קושיית הצי"א על הר"ן, קם דינא כהר"ן.

ג. הגר"ח פלאגי בחקקי לב חילק בין בני משפחתו של החולה, שלא ראוי שיתפללו על מיתתו, ובין שאר האנשים שרשאים להתפלל עליו שימות (כדעת הר"ן). ולכאורה ה"ה בענייננו. אלא שכל חילוקו התבסס על החשש פן יאמרו שמבקשים לקרב מיתתו. אך בנידון דידן לא שייך אפי' לא חשד בכה"ג, כי הפצוע מטופל ע"י צוות רפואי מסור מטעם המדינה, וטיפול מסור של הוריו במסירות נפש ממש שאין כדוגמתה, וע"כ לא נראה בכה"ג לחשוש לחששו של בעל

האוצר ♦ גיליון י"ח

החקקי לב. אך אם מרגישים בני משפחתו שאינם מסוגלים להתפלל עליו שימות, א"כ ינהגו שב ואל תעשה, או שיתפללו שהשי"ת ברחמיו יעשה מה שטוב עבורו ושהחולה לא יסבול (כדעת הגרש"ז אורבך זצ"ל שהובאה בנשמת אברהם יו"ד של"ה ס"ק י"ב).

ה. אף בשו"ת שבה"ל, שחשש לפסוק כהר"ן, נימק את חששו "דאין דבר זה נמסר לכל אדם דמי יודע בכו"כ מקרים אם באמת כבר הזמן שלא להתפלל", וכתב שלכן כתב שחלק מהפוסקים לא הביאו פסק זה להלכה. אך בנידון דידן נראה שאין כל ספק לגבי מצבו הרפואי, לאחר שמוחו נפגע פגיעה פיזית חמורה, וא"כ ככה"ג יודה גם שבה"ל שיש מקום להתפלל למותו, ובפרט שתפילה לרפואתו הרי זו תפילה לנס ואין מתפללים על מעשה ניסים.

ה. ואף החוששים לפוסקים שלא הביאו את דעת הר"ן, נראה שבמקום עיגון של אשה יש להורות כהר"ן ולהעתיר להשי"ת בתפילה כדי שהאשה תותר מכבלי עגינותה.

ו. עם כל זאת, ההיתר הוא רק להתפלל על החולה האנוש שימות, אך לגבי חובת ההשתדלות המעשית ברפואתו - חייבים להתעסק בהצלתו ואפי' לחלל עליו את השבת, ואין דברים אלו סותרים זא"ז, דלהתפלל הוא דבר רוחני, והוא תלוי ברצונו יתברך אם לקבל את התפילה או לאו, משא"כ במעשה איסור, לנתקו מן המכשירים כדו' ויש לתומכו ולסעדו כל צרכו.

ובהסתמך על כל הנ"ל, נראה שכדאיים הם הפוסקים הגדולים (כהחקקי לב וערוה"ש ומרן הראי"ה קוק והגרש"ז אורבך ועוד) לסמוך עליהם בשעת הדחק, ולהתפלל על פצוע אנוש שאין מזור לרפואתו שהשי"ת יקרב מיתתו. ואכן הפצוע הנ"ל נפטר לבית עולמו.

ויה"ר שהשי"ת ישלח למשפחתו תנחומים מן השמיים, ויזכו לרוב נחת ושמחה, ובבניין ירושלים ינוחמו, ומקום מנוחתו של הנפטר הי"ד (שמסר נפשו להגנת עמ"י, והתנדב בימי חופשתו להיחלץ חושים לעזרת אחיו) שמור בגן עדן, במקום שאין כל בריה עומדת במחיצתן (כמובא בגמ' פסחים דף נ' ע"א). תהא נשמתו צרורה בצרור החיים, וינוח בשלום על משכבו ויעמוד לגורלו לקץ הימין אכ"ר.

